

वि(वि)ठ न० विट-क पुणो० अलरीके निरुक्तकारः ६।१० ।
विट् अवयवे आ०पर०सक० सेट् इदिट् । विन्दति अविन्दीत्
विटल न० विदि-कचच् नि०नलोपः । इदिट् अमरः २०३ये च
विन्द वि पु० विदि-अवयवे वा० अवि । विन्दो अङ्गे । ततः
गङा०ङ् । विन्दीय तत्सम्बन्धिनि ।

विन्दु पु० विदि-ट् । अलो० अङ्गे अमरः । २राजभेदे ततोऽपत्ये
विदा० अङ् । वेन्द्व तदपत्ये पुंस्त्री० । २रेखागणित
प्रसिद्धे ख्यत्वदोषत्वहीने लक्षवित् शक्ये २पदार्थे
शेषशब्दे २३८६ पु० इत्यम् ।

आ०द० उक्ते श्यर्थप्रकृतभेदे “बोजं विन्दुः पताका च
ग्रहरी कार्यमेव च । अर्थप्रकृतयः पञ्च” उद्दिश्य “अवा-
न्तराश्विच्छेदे विन्दुश्चेदकारणम्” लक्षितम् । अथ
स्वारसूचके रेखाभेदे । “विन्दुर्विन्दुमात्रो” सुभषो०
शा०ति० उक्ते एवादजन्ये क्रियाप्राधान्यलक्षणे चिच्छक्ते-
रवस्थाभेदे यथा “सन्निदानन्दविभवात् सकलात् परमे-
श्वरात् । आसीच्छक्तिस्ततो नादो नादात् दिन्दुश्च-
ङ्गवः” । तद्व्याख्यायां राघवभट्टकृतम् “वा तत्त्वसंज्ञा
चिन्मात्रलक्ष्योक्तिरः सन्निपेक्षदा । विशिष्टोर्ध्वनीभूता
काचिदभ्येति विन्दुताम्” “अभिव्यक्ता परा शक्तिरविना
भावलक्षणा । अथयत्परिच्छिन्नतायां चिद्रूपिणी
विभुः । स्वस्त्यतत्त्वभावेन विवर्त्तेत्याद्यमन्त्रिता । प्रयाति
विन्दुभावश्च क्रियाप्राधान्यलक्षयम्” । तस्यादेव रौद्री-
रूपद्वयोरविभवेन यथाक्तं शा० ति० “रौद्री विन्दोस्ततो
नादात् ज्येष्ठा बीजादजायत । समेताभ्यः सप्तपञ्चा
रूपरूपरवाधिपः” । हवीजभेदे “विन्दुः शिवात्मको बीज
शक्तिनादलयोर्भिषः । सद्यवावः स्यात्स्वामः सर्वमम-
विशारदः” शा० ति० ।

विन्दुचित्रक पु० विन्दुरूपं चित्रमस्य कप् । ऋगभेदे शब्दर०
विन्दुजाल न० इत० । विन्दुसमूहे २हस्तियुगलोपरिस्थ
विन्दुसमूहे हेमच० । संज्ञायां कन् । विन्दुजालक गज-
सम्प्रदायिस्ते तत्समूहे पञ्चके अमरः । [१पाशके हारा०
विन्दुतन्त्र पु० । शरीरकलके २चतुरङ्गक्रीडने च मेदि० ।
विन्दुदेव पु० इत० । विन्दुवर्णस्येन्द्रे शिवे मेदि० ।
विन्दुपत्र पु० विन्दुचिह्नित पत्रमस्य । भुजपत्रवत् रत्नमा० ।
विन्दुमाधव पु० काशीस्थे केम्पीबाधने काशीस्थ० ।
विन्दुरेखक पु० विन्दुरूपा रेखा सूचकाऽस्य कप् । अथ-
स्तारे वर्षे २पञ्चभेदे शब्दच० ।

विन्दुसरस न० विन्दुजातं सरः शा०त० । सरोवरभेदे यत्

गङ्गावतारणार्थं भगीरथेन तपस्तेन तत्कथा “क
क्षरेण कैलाशात् सैनार्कं पर्वतं प्रति । हिरण्यशृङ्गः
सुमहान् महामण्डपमयो गिरिः । रम्यं विन्दुसरो
नाम यत्न राजा भगीरथः । इष्टुं भागीरथीं गङ्गा-
स्रवाहं बहुधाः समाः” भा० व० १५०। मातृस्थे १०१ अ०
तदुत्पत्तिकथा उक्ता यथा

“तत्र तिपथगा देवी प्रथमन्तु प्रतिष्ठिता । सोमपादात्
प्रसूता सा सप्तधा प्रविभज्यते । यथा मण्डिमयास्तत्र
चितयश्च हिरण्यमयाः । तत्रेहा कतुभिः सिद्धः शक्रः
सुरगणैः सह । दिव्यम्बायापयस्तत्र नक्षत्राणाम् स-
ख्यलक्षम् । दृश्यते भास्वरा रात्रौ देवी तिपथगा तु सा ।
अन्तरीक्षं द्विवधैव भावयित्वा भुङ्क्तेता । भवोत्तमाङ्गे
पतिता संरुद्धा योगमायया । तस्या ये विन्दवः केचित्
क्षुब्धायाः पतिताभुवि । जगन्तु तैर्विन्दुवरस्ततो विन्द-
सरः स्फुटम्” । विन्दुसुदोऽप्यत्र पु० ।

विल भेदने वा चुरा०उभ०पक्षे ट्-पर०सक० सेट् । नेहयति
ते विवति । अदीविलत् त अनेवीत् ।

विल न० ट्-विल+क । रम्ये शब्दे अमरः । २गुहायाम् २चत्रैः
अवशि पु० मेदि० । अनेतसे शब्दच० पु०मत्ते च । ततः
ट्-चा० चतुरर्थ्यां च । विलस तददूरदेशादौ लि० ।

विलकारिन् लि० विलं करोति क्-णिनि । १गर्तकारके
स्त्रियां ङीप् । २सूत्रके पुंस्त्री० राजनि० ।

विलवास पु० विले वासोऽस्य । आङ्कजनो राजनि० ।

विलवासिन् पु० विले वसति वस-णिनि । १सर्पे शब्दरत्ना० ।
२गर्तवासिनि लि० स्त्रियां ङीप् । अलुक्क्ष० विले-
वासिन् तत्त्वार्थे । [स्त्रियां योषत्वात् टाप् ।

विलशय पुंस्त्री० विले शेते शी-कच् । सर्पे शब्दरत्ना० ।

विलेशय पुंस्त्री० विले शेते शी-कच् अलुक्क्ष० । १सर्पे अमरः
२सूत्रिके जटा० श्लोभायां ३शये १यज्ञक्याञ्च भावप्र० ।
“गोधाशयभुजङ्गासु यज्ञक्याद्या विलेशयाः । विलेशया
वातहरा सधुरा रसपाकयोः । हृत्स्थं वदविष्मत्त
वीर्योष्णा अपि कीर्त्तिताः” तत्र तन्मांसयुष्मा उक्ताः ।

विल्ल न० ट्-विल-वा०मन् । भासने निरु० १।२०। क०२।१५
१२। शिरस्त्राये यजु० १६।१५। तदस्यास्ति रनि । विल्ल-
मिन् तदति लि०रुद्रभेदे पु०यजु०तन्मात्रे दृश्यम् ।

विल्ल न० विलं क्तिप् तं लाति ला-क । १धातुवाये त्रिका०
२हिकुनि शब्दच० ।

विल्लमूला स्त्री विल्लमिव मूलमस्याः । वाराहीकन्दे शब्दच०